

2015:207

ANTIKNVARISK MEDVERKAN

LJUNGS KYRKOGRD

REPARATION AV KYRKOGRDSMUR

LJUNGS KYRKOGRD
LJUNGS SOCKEN
LINKÖPINGS KOMMUN
ÖSTERGÖTLANDS LÄN

ANITA LÖFGREN EK

Bakgrund

Basfakta om objektet

Beskrivning och historik

Den äldsta kyrkan på platsen uppfördes sannolikt under äldre medeltid. På initiativ av riksrådet Axel von Fersen på det närbelägna Ljungs slott uppfördes en ny kyrka i gustaviansk stil på 1790-talet. Den förlades i fonden av en lång allé i en medveten gestaltad miljö runt slottsanläggningen. Kyrkan utsattes för en brand 1808, men återuppbyggdes samma år. Den är sannolikt ritad av arkitekt Olof Tempelman och uppförd av byggmästarbröderna Casper och Johan Seurling. Fasaderna är vitputsade och sadeltaket täckt med svartmålad plåt. De rundbågiga fönsteröppningarna är symmetriskt placerade och huvudingången är via tornet i väster, men en ingång finns även centralt på södra sidan.

Sannolikt gjordes förändringar på kyrkogården i samband med att den nuvarande kyrkan uppfördes i slutet av 1700-talet. Kyrkogården utvidgades på 1990-talet mot sydöst och då tillkom även minneslundan. Både den äldre kyrkogården och den utvidgade delen omges av murar. Murarna har något olika utseende. Den västra kyrkogårdsmuren ansluter till kyrktornets västfasad och strax norr och söder om tornet finns grindöppningar med grindstolpar av röd släthuggen kalksten. Både grindstolpar och grindar är troligen från 1900-talet och eventuellt är närliggande murpartier av tunna kalkstensskift samtida med grindöppningarna. Muren intill grindöppningarna avviker i utförande från övriga murar, där det bara finns enstaka kalkstenar bland övriga murstenar av granit.

T v: kyrkan och den östra muren med den yngre kyrkogårdsdelen i förgrunden. Inga åtgärder gjordes på östra muren. T h: kyrkans västparti 1938 med kalkstensmurarna i anslutning till grindöppningarna. Foto i Östergötlands museums samlingar.

Janos Grenberger skriver i sin inventeringsrapport *Bogårdsmurar i Linköpings stift*, att murarna runt Ljungs kyrkogård påminner mer om stengårdsgård än en mur och att stenarna är travade på varandra.

Tidigare kända renoveringsarbeten

-

Kulturhistorisk bedömning

Liten landsbygdskyrkogård präglad av kraftiga omläggningar under 1900-talet. Kyrkan och dagens kyrkogård är orienterade efter slottet och inte, enligt traditionen, väderstrecken. Den befintliga trädkransen är av vikt för kyrkogårdens parkkaraktär och gångarna betonar kyrkogårdens indelning. Kyrkogårdsmuren utgör en viktig del av kyrkogårdens utformning, men bedöms som mur ha ett relativt lågt kulturhistoriskt värde på grund av trolig omläggning på ett vare sig hantverksmässigt eller traditionellt vis.

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Kulturmiljölagen 4 kap.

T v: del av den västra muren, norr om kyrkan. T h: öppning i nordöst mellan den äldre kyrkogården och delen från 1990-talet. Stenläggningen i murändarna verkar mycket tillfällig. Det här partiet ingick inte i de aktuella arbetena.

Basfakta om projektet

Fastighetsägare/beställare

Vreta klosters församling, Box 64, 590 70 Ljungsbro.

Bidrag

Kyrkoantikvarisk ersättning.

Tillstånd från länsstyrelsen

Tillstånd från länsstyrelsen enligt 4 kap 3 och 13 §§ kulturminneslagen att renovera bogårdsmurar på Ljungs kyrkogård, 2013-12-02, dnr 433-11410-13.

Tidsperiod

Oktober 2013-december 2013.

Problembild / skadebild

Delar av muren hade rasat och andra partier hade smärre skador.

Den mest omfattande murskadan i södra muren.

Västra kyrkogårdsmuren. I murarna ligger en del kalkstenar.

Målsättning med projektet

Återställa muren i ett tekniskt gott skick. Innan arbetet påbörjades bestämdes även att kalkstenspartierna vid grindarna skulle bevaras och att eventuell kalksten i övriga murar skulle läggas tillbaka, eller om de var i dåligt skick läggas högst upp i muren eller i fyllningen.

Arbetsbeskrivning

Kostnadsberäkning med kartmarkeringar.

Resultat

Genomförda arbeten

T v: den södra murens konstruktion. T h: delar av muren har plockats ned. Foto Kent Norrman.

Fyllningen kompletterades med grovt singel. Södra respektive västra muren. På västra murens norra del gjordes lagningar på kyrkogårdssidan. Foto Kent Norrman.

Yttermanteln i de skadade delarna har plockats ner och fyllningen av sten och jord har grävts ut. Stenen i yttermanteln har lagts tillbaka och fyllningsstenen har kompletterats med grovt singel. De största skadorna var i södra och västra muren. I yttermanteln fanns enstaka kalkstenar och i de fall de var mycket vittrade ersattes de med annan sten. När det gäller kalkstenspartierna vid grindarna plockades även de ner, fyllningen kompletterades med grovt singel och kalkstenen plockades tillbaka. Dessa partier har även fortsättningsvis en annan karaktär än övriga murar. Kompletteringssten har hämtats lokalt.

I söder finns en muröppning med en trappa av kalksten. Trappan har justerats.

Arbete på västra murens södra del. Foto Kent Norrman.

Mur vid sydvästra grinden före och efter renovering.

Mur vid nordvästra grinden före och efter renovering.

Västra murens södra del före och efter renovering.

Trappan i södra muren före och efter justering. Trappan hade satt sig och ett av stegen sjunkit inåt.

Uppföljning

Eventuella avvikelser från länsstyrelsens beslut

-

Byggnadshistoriska iakttagelser eller erfarenheter gjorda under arbetet

-

Södra muren efter renovering.

Godkännande/slutbesiktning

Östergötlands museum kan godkänna utfört arbete ur antikvarisk synpunkt.

Medverkande i projektet

Entreprenörer

Norrmans sten och markanläggning.

Antikvarisk medverkan

Östergötlands museum genom antikvarie Anita Löfgren Ek.

Övrigt

Antikvariska kontroller / besiktningar

2013-10-08, 2013-11-28 och 2013-12-20.

Fotodokumentation

Digital fotodokumentation förvaras på Östergötlands museum. Foto där inget annat anges: Anita Löfgren Ek, Östergötlands museum. 2013.

Källor

Bogårdsmurar i Linköpings Stift. Östergötlands län. Inventering, del 2. Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. 2004.

Östergötlands länsmuseum. Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2005. Ljungs kyrka.

Östergötlands länsmuseum. Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering 2006. Ljungs kyrkogård.

Övrigt

Till ärendet hör kostnadsberäkning och fotodokumentation av skador, Norrmans sten och markanläggning.

Tekniska uppgifter

Lokal	Ljungs kyrkogård
Socken/stad	Ljungs socken
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	085 75 (8F 7f Ljung)
Typ av uppdrag	Antikvarisk medverkan
Öm dnr	6/14
Öm projektnr	510738
Lst dnr	433-11410-13
Uppdragsgivare	Vreta klostets församling
Bidrag	Kyrkoantikvarisk ersättning
Byggnadsantikvarie	Anita Löfgren Ek
Foto	Östergötlands museum
Fältarbetstid	Oktober 2013-december 2013

Ev dokumentationsmaterial förvaras på Östergötlands museum.

2015:207